

Rapport 2007:40

Arkeologisk utredning etapp 1

Rambodal 1:3 m fl

Rambodal 1:3 m fl
Styrstad och f d S:t Johannes socknar
Norrköpings kommun
Östergötlands län

Petter Nyberg

Rambodal 1:3 m fl

Innehåll	
Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Ortnamnen	6
Resultat och åtgärdsförslag	6
Referenser	7
Tekniska uppgifter.	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

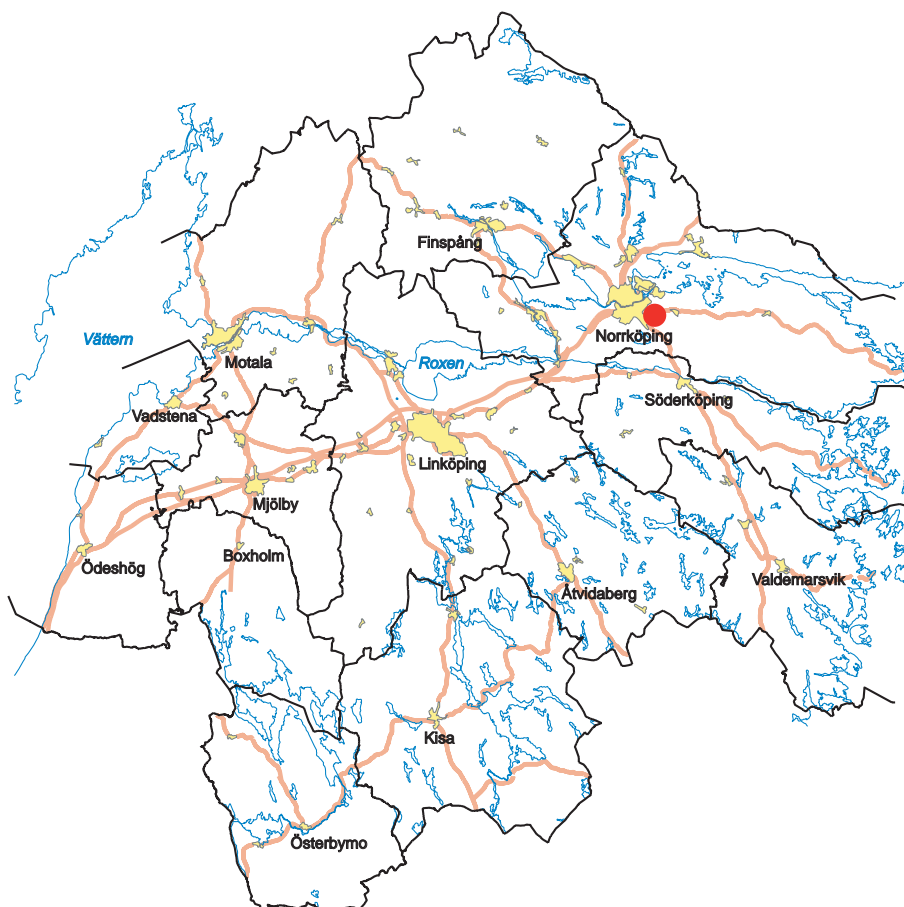
Sammanfattning

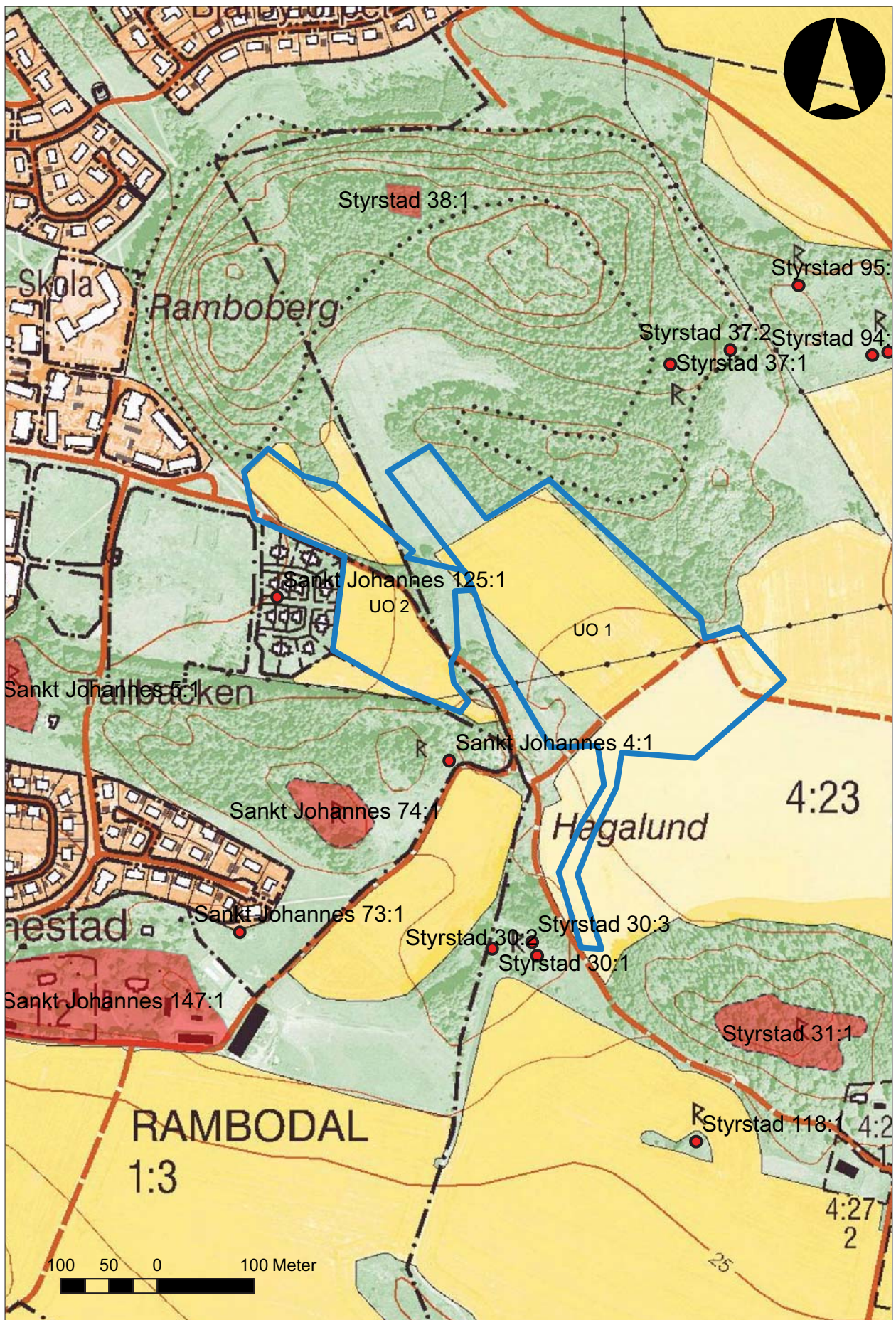
Östergötlands länsmuseum utförde under våren 2007 en arkeologisk utredning etapp 1. Den arkeologiska utredningen föranleddes av planerad detaljplan för Rambodal 1:3 m fl fastigheter i Styrstad och f d Sankt Johannes socken, Norrköpings kommun. Utredningsområdet ligger omgivet av en mängd kända fornlämningar, främst från järnålder. Detta indikerar att dolda fornlämningar kan finnas inom detaljplaneområdet, särskilt nära de höjdparter som ligger i dess utkanter. Dessutom visar fynd av kvartsavslag och en skafthålsyxia i närheten av utredningsområdet på att det finns en arkeologisk potential vad gäller lämningar från stenålder.

Inom utredningsområdet framkom inga nya fasta fornlämningar eller kulturhistoriska lämningar. Däremot bedömdes tre delområden utgöra presumtiva boplatslägen utifrån deras topografiska läge i terrängen.

Beslut om fortsatta arkeologiska åtgärder fattas av Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Petter Nyberg
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområdet markerat. Skala 1: 5 000

Inledning

Den arkeologiska utredningen föranleddes av plane-rad detaljplan för Rambodal 1:3 m fl fastigheter inom Rambodal och Styrstad i Norrköping kommun. Området var ca 9 ha stort. Ägare till exploateringsytorna inom Rambodal 1:3 var PEAB Sverige AB och ägare till resterande exploateringsytor var Norrköpings kommun. Utredningen utfördes efter muntligt beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Norrköpings kommun, Mark- och exploateringsenheten.

Ansvarig för utredningen och rapportarbetet var Petter Nyberg.

Områdesbeskrivning

Det aktuella utredningsområdet delades upp i en västlig (utredningsområde 2) och en östlig del (utredningsområde 1). Utredningsområdesområde 1 består i huvudsak av sandig åkermark. Den södra delen av utredningsområde 1 sluttar mot nordöst. Den norra delen av utredningsområde 1 är flackare. Den nord-östliga kanten av utredningsområde 1 är tätt bevuxen av späda lövträd. I nordväst avgränsas utredningsområde 1 delvis av blandskog.

Utredningsområde 2 består av sandig åkermark eller öppen gräsbeväxt mark som sluttar åt sydväst eller väst. I nordväst och söder avgränsas utredningsområde 2 av en skogsbeväxt höjdsträckning. Utredningsområde 2 avgränsas i väster av bostadsområdet Glansbaggen.

På och intill höjderna omkring det aktuella utredningsområdet finns ett stort antal registrerade fornlämningar (RAÄ 31, 37, 38, 55, 94, 95, 118, Styrstad sn, RAÄ 5, 7, 72, 73, 74, 147 f d Sankt Johannes sn). I det absoluta närområdet ligger flera stensättningar (RAÄ 30, Styrstad sn, RAÄ 4, f d Sankt Johannes sn), en skärvestenshög (RAÄ 30, Styrstad sn) och en fyndplats av en enkel skafthålsyx (RAÄ 125, f d Sankt Johannes sn).

Flera arkeologiska utredningar och undersökningar har tidigare utförts väst och sydväst om det aktuella utredningsområdet. Norr om RAÄ 5 (S:t Johannes sn) har två utredningar utförts i anslutning till befintliga gator (Claréus 1987; Nilsson, Pia 2000). I anslutning till RAÄ 73 (skålgropsförekomst) och RAÄ 74 (gravfält), utfördes april 1990 en utredning i form av fosfatkarteringar (Larsson 1991). Inga fornlämningar iaktogs vid dessa tillfällen.

Vid Brännestad har flera nya fornlämningar (bo-platser, skålgropar, kulturlager) påträffats i samband med utredningar inför detaljplanläggning av området (Nilsson, Per 2002a-c). Vid en förundersökning 2003,

strax öster om gravfältet RAÄ 5 (S:t Johannes sn), hittades på Tallbackens krön två plattformsavslag i kvarts. I övrigt påträffades inget av arkeologiskt intresse vid denna undersökning (Nilsson, Per 2003).

De närliggande byarna Bjärby, Bjällbrunna och Ånestad finns med på ägoinsmätningar från år 1636. Enligt häradskartan från 1868-1877 var stora delar av den östra delen av utredningsområdet beväxt med blandskog. Däremot var den västra delen, då som nu, bestående av odlingsmark. Enligt häradskartan låg strax norr om utredningsområdet torpbebyggelse i vad som då var gränslandet mellan odlingsmark och skogsmark.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 1 var att ge en bild av de kända forn- och kulturlämningarna inom området, samt peka på lägen för möjliga forn- och kulturlämningar. Det samlade resultatet från utredningen skall kunna utgöra ett underlag för uppdragsgivaren i fördjupat planeringsarbete samt utgöra en grundstomme för länsstyrelsernas fortsatta bedömningar i ärendet.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska utredningen kom att innehålla två huvudmoment:

- Kart- och arkivstudier
- Fältinventering

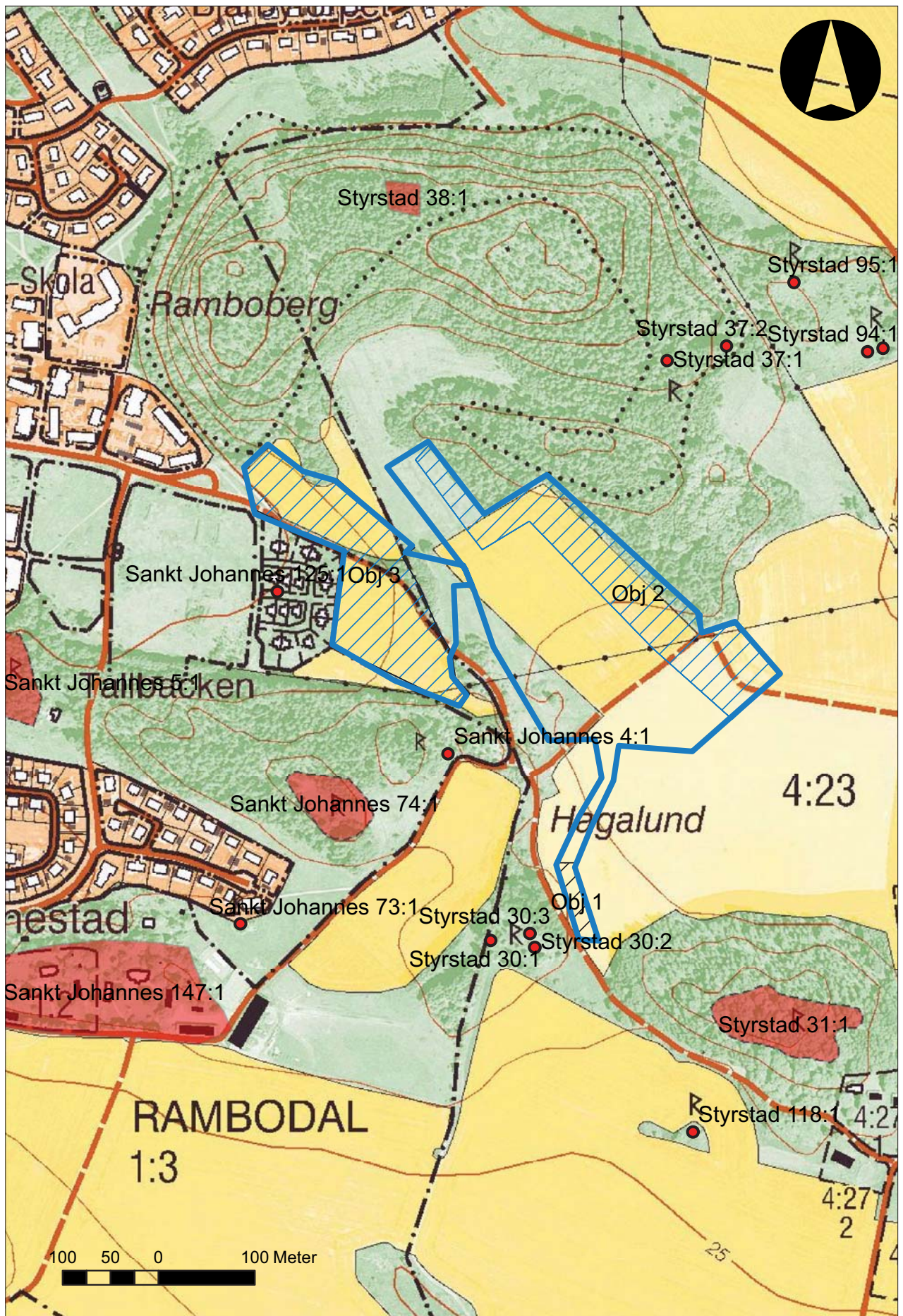
Kart- och arkivstudierna kom att innehålla följande moment och källmaterial:

- Genomgång av Lantmäteriets digitala arkiv
- Genomgång av FMIS
- Genomgång av Östergötlands läns museums Topografiska arkiv
- Genomgång av arkeologiska rapporter

Inventeringsarbetet genomfördes genom terrängrekognocering.

Lämningarna som redovisas definierades enligt följande tre kategorier:

- Fast fornlämning. Registrerad fast fornlämning med fornlämningsnummer (RAÄ nummer), utmärkt på fastighetskartan eller nyupptäckt fast fornlämning upprättad efter preliminär nummer-serie (ÖLM nummer). Fasta fornlämningar är skyddade enligt Kulturminneslagen (KML).

Figur 3. Utdrag ur Digitala fastighetskartan med objekten markerade. Skala 1:5 000.

- Möjlig fornlämning. Registrerad osäker fornlämning i form av bevakningsobjekt med fornlämningsnummer (RAÄ nummer) vilken ej är markerad på fastighetskartan eller nyupptäckt möjlig fornlämning (ÖLM nummer). Hit räknas även de arkeologiska utredningsobjekt som utgör presumtiva fornlämningar. Objekten numreras efter preliminär nummerserie.
- Kulturhistorisk lämning. Lämningar med kulturhistoriskt värde, vilka normalt inte faller under Lagen om kulturminnen (SFS 1988:950). Lämningar i denna kategori är de som enligt rådande antikvarisk praxis inte uppfyller kriterierna för fast fornlämning (RAÄ och/eller ÖLM nummer). I undantagsfall kan dessa lämningar betraktas som fornlämning, om de t ex ingår i ett sammanhang som motiverar en sådan status. Dessa bör karteras och dokumenteras och särskild hänsyn bör tas vid exploatering.

Ortnamnen

Flera av byarna kring utredningsområdet har tidiga belägg. Ånestad nämns i skrift första gången 1401, då som Onastadhum (Franzén 1991:59). Slutleden på namnet kan dock indikera att det rör sig om ett ortnamn med betydligt äldre rötter. Ortnamn med slutleden -stad förekommer ofta i Östergötland. Dessa ortnamn kan härledas till järnålderns senare århundraden (Franzén 1982:36ff).

Även ortnamn med slutleden -by är rikt företrädda i Östergötland. Dessa ortnamn är ofta en produkt av vikingatiden. Många gånger har dessa en förled som syftar på terrängförhållanden. Bjärby är exempel på detta. Bjärby kommer från det fornsvenska biærgh (berg), vilket sannolikt åsyftar på att Bjärby är belägen mellan två berg. Bjärby nämns i skrift första gången 1399 (Franzén 1982:39f; 1991:63).

Bjällbrunna nämns första gången i skrift år 1426 och kan vittna om att svedjebruk har förekommit i området. Slutleden är i fornsvenska bruni (brand, eld), här i betydelsen svedja eller svedjeland. Förleden i Bjällbrunna har haft samma betydelse som den nyisländska motsvarigheten bjalli, d v s förhöjning eller en liten höjd och åsyftar på den grusås på vilken byn är belägen (Franzén 1982:117; 1991:63).

Resultat och åtgärdsförslag

Inom utredningsområdet förekommer inga sedan tidigare kända fornlämningar. Några nya fasta fornlämningar eller kulturhistoriska lämningar påträffades inte heller vid fältinventeringen.

I den nordöstra kanten av utredningsområde 1 ligger en rad av odlingssten som sträcker sig i nordvästlig - sydöstlig riktning. Utefter stenradens nordöstra sida ligger ett dike. Vid studier av den ekonomiska kartan från 1947 kan man konstatera att denna stenrad av odlingssten följer den dåvarande åkerkanten. Även vid den nordvästra kanten av utredningsområde 1 förekommer mindre rösen av odlingssten strax utanför den nuvarande åkermarken. Vid studier av häradskartan från 1868-1877 kan man konstatera att detta område som idag består av odlingsmark då utgjordes av blandskog. Därmed kan stenraden med tillhörande dike samt ovan nämnda rösen kronologiskt knytas till senare tids odling.

Vid fältinventeringen konstaterades att tre delar av utredningsområdet, ur topografiskt hänseende, utgör presumtiva boplatzlägen. Områdets höjdnivå över havet indikerar vidare att man kan påträffa lämningar från förhistoriens samtliga perioder.

- Objekt 1, presumtivt boplatzläge, ca 90 x 25 m (N-S), lokaliserat på krönet av en nordvästligt - sydöstligt gående ås. Området utgörs av sandig åkermark. Arkeologisk utredning etapp 2 föreslås som arkeologisk åtgärd.
- Objekt 2, presumtivt boplatzläge, ca 400 x 60 m (NV-SÖ), lokaliserat i en lätt sydsluttning. Området utgörs i huvudsak av sandig åkermark. Arkeologisk utredning etapp 2 föreslås som arkeologisk åtgärd.
- Objekt 3, presumtivt boplatzläge, ca 330 x 120 m (NV-SÖ). Den norra delen av objekt 3 är lokaliserad i en sydvästsluttning i åkermark. Den södra delen av objektet ligger i en gräsbevuxen västsluttning. Ca 50 m väster om den södra delen av objektet har påträffats en enkel skafthålsyxa (RAÄ 125, Sankt Johannes sn). Arkeologisk utredning etapp 2 föreslås som arkeologisk åtgärd.

Fortsatta arkeologiska åtgärder kräver beslut enligt Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Beslut om tillstånd fattas av Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Referenser

Claréus Carin. 1987. *Invid fornlämning 5, Ånestad, Norrköpings kommun, Östergötland*. Antikvarisk schaktkontroll. RAÄ, UV Mitt.

Franzén Gösta. 1982. *Ortnamn i Östergötland*. Stockholm.

Franzén Gösta 1991. *Ortnamnen i Östergötland. Del 15. Lösings härad*. Skrifter utgivna genom ortnamnsarkivet i Uppsala. Ser A: Sveriges ortnamn. Ortnamnsarkivet i Uppsala.

Larsson Mats. 1991. *Arkeologisk utredning i form av fosfatkartering. Östergötland, Sankt Johannes socken, Norrköpings kommun, Rambodal. 1990*. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. Rapport.

Nilsson Per. 2002a. *Brännestad planområde. Arkeologisk utredning, etapp 1*. Riksantikvarieämbetet, UV Öst. Rapport 2002:31.

Nilsson Per. 2002b. *Boplatslämningar vid Brännestad. Arkeologisk utredning, etapp 2 och förundersökning*. Riksantikvarieämbetet, UV Öst. Rapport 2002:32.

Nilsson Per. 2002c. *Boplatslämningar vid planerad gång- och cykelväg mellan Brännestad och Rambodal. Arkeologiska förundersökning*. Riksantikvarieämbetet, UV Öst. Rapport 2002:33

Nilsson Per. 2003. *Ny bussgata mellan Ånestad och Rambodal nära gravfältet RAÄ 5. Ånestad-Rambodal, f d St Johannes socken, Norrköpings kommun, Östergötland*. Riksantikvarieämbetet, UV Öst. Rapport 2003:49.

Nilsson Pia. 2000. *Ett järnåldersgravfält vid Rambodalsskolan. Norrköpings och St Johannes socknar, Norrköpings kommun, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ. Rapport, Uv Öst 2000:20. Linköping.

Otryckta källor

www.fmis.raa.se

Östergötlands läns museums topografiska arkiv

Kartmaterial

Häradsekonomska kartan 1868-77, bladnamn Styrestad, rakid J112-56-16

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D106-5: D4:31 42 51. Geometrisk avmätning, Bjärby, 1636.

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D106-4: D4:70 95. Geometrisk avmätning, Bjälbruna, 1636.

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D163-40: D4:27 31. Geometrisk avmätning, Ånestad, 1636.

Rikets allmänna kartverks kartarkiv, RAK, Ekonomiska kartan, 1947.

Tekniska uppgifter

Plats	Rambodal 1:3 m fl
Stad/socken	Styrstad och f d Sankt Johannes socknar
Kommun	Norrköping kommun
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	-
Ekonomiska kartans blad	086 85 (8G 8f Styrstad)
Koordinater	X6494210 - 6493690, Y1525656 - Y1526220
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, etapp 1
Länsmuseets dnr	76/07
Länsmuseets konto	530601
Uppdragsgivare	Norrköpings kommun, Mark- och exploaterings enheten
Kostnadsansvarig	Norrköpings kommun
Projektledare	Petter Nyberg
Personal	-
Fältarbetsid	2007-05-04
Totalt utreddes	Ca 9 ha
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala bilder
Analyser	-
Grafik	Petter Nyberg
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:40 © Östergötlands länsmuseum

